Paragi Beáta

Izraeli reakciók Obama kairói beszéde kapcsán

A világban zajló események kapcsán megfogalmazott izraeli véleményeknek mindig is megvolt a sajátos matematikája. A régi képlet – miszerint két zsidó, három vélemény – csak bonyolódik, ha az „izraeli" magában foglalja az ország nem zsidó, de állampolgársággal rendelkező (palesztin, beduin, drúz, orosz) lakosait is. A vélemények sokfélesége Obama Kairóban elmondott „történelmi jelentőségű" beszéde kapcsán is jól érzékelhető. A hét nagyobb témát felölelő beszédben – annak általános hangvételén és fogalmazásmódján túl – három olyan elem volt, amelyet különös figyelemmel kísértek Izraelben: az erőszak alkalmazásának minősítése és kérdése, Izraelnek az arab világgal és palesztin társadalommal való viszonya, valamint a térségbeli nukleáris fegyverek kérdése.

A beszéd egészét tekintve alapvetően konszenzus alakult ki abban a tekintetben, hogy az új amerikai elnök – elődjéhez képest – jóval nagyobb érzékenységet tanúsít az iszlám világot is jellemző sokféleség iránt. Az már világnézet kérdése, hogy ebből az érzékenységből, a körültekintő fogalmazásmódból ki mit olvas(ott) ki. Alon Pinkas, Izrael New York-i ENSZ-képviseletének egyik volt diplomatája egyenesen Kennedyhez hasonlította, amennyiben amerikai elnök évtizedek óta nem mondott ilyen volumenű, ennyire kiegyensúlyozott és koherens beszédet. A rövidebb időtávban gondolkodók számára is mindenképpen korszakváltást jelez (a szeptember 11-ét követő időszak végét), hiszen a pragmatizmust tükröző beszéd az iszlám világ iránti nagyfokú toleranciáról, a közös emberi értékek hangsúlyozásáról szólt. Az izraeli jobboldal szekuláris, konzervatív, illetve vallásos szereplői szerint viszont az egész beszéd alaptalan jóindulatot, sőt naivitást tükröz, vagyis arról árulkodik, hogy Obama nem feltétlenül van tisztában a Közel-Keletet jellemző kemény terepviszonyokkal. Az izraeli telepesek érdekeit képviselő mozgalmak ernyőszervezetének számító Yesha Tanács megfogalmazása szerint idő kérdése, és kiderül, hogy „Obama Husszein-e inkább, vagy Barack." Egy baloldali, liberális újságíró olyan rocksztárhoz hasonlította, aki töretlenül hiszi: elért sikerei bizonyítják leginkább, hogy amit csinál, azt jól csinálja. Politikai platformtól függetlenül sokakban merült fel a kérdés, hogy a beszéd hangvétele és stílusa vajon hogyan képeződik majd le a reálfolyamatokban.

A Netanjahu vezette kormány udvarias, ám különösebb lelkesedést nem tükröző közleményben fejezte ki abbéli reményét, hogy az Egyesült Államok elnöke által elmondott beszéd valóban a megbékélés új korszakát nyitja meg Izrael és az arab (és általában az iszlám) világ között. Az új korszakot – s ez már olyan izraeli értelmezés, amelyet az Obama-beszéd explicit formában nem tartalmazott – leginkább az fogja meghatározni, hogy az arab világ kész lesz Izrael Államot a zsidó nép otthonaként elismerni. Az ekként definiált béke érdekében Izrael – nemzetbiztonsági és egyéb érdekei védelme mellett – kész mindent megtenni, hangsúlyozta a nyilatkozat. Avigdor Lieberman külügyminiszter külön is kifejezte elismerését annak kapcsán, hogy Obama a tartós rendezés egyik referenciapontjaként a 2003-as, Bush elnöksége idején kidolgozott roadmapet (útitervet) nevezte meg. Valóban, a beszéd érdekes módon csupán erre és az Arab Liga békekezdeményezésére utalt, miközben egy szóval sem említette azt az annapolisi konferenciát, amely Bush elnökségének végét vizionálta a palesztin állam megteremtésének határidejeként.

A beszéd alapján úgy tűnik, az amerikai külpolitika Obama elnöksége idején is „mindent meg fog tenni annak érdekében", hogy a palesztin állam létrejöjjön. Az előző és a jelenlegi

adminisztráció közötti különbség az Izraellel szemben megfogalmazott elvárásokban ragadható meg. Bár az elnök hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok és Izrael közötti kötelék el-téphetetlen *(this bond is unbreakable),* izraeliek sokaságában merülhetett fel a gondolat, hogy ez is csak „nehéz szerelem". Ennek jó néhány jele van. Egyrészt 2001. szeptember 11. óta először fordult elő, hogy a térséggel kapcsolatos jelentős amerikai beszéd következetesen erőszakot említett terrorizmus helyett. Másrészt az Egyesült Államok a palesztinok saját állam létrehozására vonatkozó jogát akkor is legitimnek tekinti, ha miniszterelnök-ként Netanjahu az eddigiekben következetesen kerülte a kétállamos megoldás néven nevezését. A palesztin állam létrehozásával összefüggésben az elnök félreérthetetlenné tette, hogy a zsidó telepek folytatódó növekedésének semmiféle indokkal – nyilvánvalóan a természetes szaporodással indokolt bővülésre célzott – nincs legitimitása. A félreérthetetlen fogalmazás várható következménye lesz, hogy a Nyugati Parton (Szamaria és Judea területén) található telepeknek kiadott építési engedélyek száma nőni fog; bizonyos esetekben elképzelhető akár a települések közigazgatási határainak további kiterjesztése is. Az ortodox Sasz párt – amely az építésügyi tárcát is birtokolja – saját szemszögéből érthető módon aggódik amiatt, hogy Netanjahunak előbb-utóbb választania kell a bibliai-történelmi Izrael teljes területére jogot formáló saját koalíciós partnerei és az Egyesült Államok elvárásainak való megfelelés között. Végül, a kairói beszéd különösen figyelemreméltó vonatkozása a palesztinok törekvéseinek minősítése. Az elnök nemhogy palesztin terrorról nem beszélt, de az általuk alkalmazott erőszakot ellenállásként értelmezte – igaz, olyan ellenállásként, amely erőszak alkalmazásával semmilyen körülmények között nem lehet eredményes.

Izraeli szemszögből fontos és a palesztin nemzeti narratívával is összefüggő kérdés, hogy mennyiben volt helyes közvetlenül egymás után említeni a hatmillió zsidó halálához vezető holokausztot, illetve palesztin nép több mint hat évtizede tartó, az izraeli megszállásnak is köszönhetően hiábavaló otthonkeresését. Azok számára, akik a holokausztot semmivel össze nem hasonlítható tapasztalatként értékelik, megfelelő választ kínálhat a Nemzeti Unió parlamenti képviselőjének, Michael Ben-Arinak a reakciója: „túléltük a fáraókat, túl fogjuk élni ezt is." A liberálisabban gondolkodók Obamának a németországi Buchenwaldban tett más-napi látogatását a kairói beszéd folytatásaként, olyan gesztusként értékelték, amely egyértel-műen kifejezi az amerikai elnök azon meggyőződését, hogy a zsidó népnek joga van saját hazájához. Más kérdés, és sokak számára fájó pont, hogy Obama inkább magyarázta a zsi-dó nép Izraelre formált jogát a történelmi sérelmekkel, mint az ókori Izrael államra utaló törté-nelmi tényekkel vagy bibliai vonatkozásokkal.

A Kairóban elhangzott beszéd azért is csalódást keltett (elsősorban jobboldali) izraeli körökben, mert Obama meglehetősen engedékenyen fogalmazott Irán nukleáris fegyverek megszerzésére irányuló törekvései kapcsán. Egyrészt nem hangzott el semmiféle amerikai felszólítás, hogy Irán azonnal hagyja abba az Izrael számára veszélyt jelentő fejlesztéseit, másrészt Obama inkább a tárgyalásos rendezést hangsúlyozta – éppúgy, ahogy a beszéd egésze is az Egyesült Államok és a muszlim világ közötti párbeszéd szükségessége és a kölcsönös megértés lehetősége mellett tett hitet.

Az összességében inkább óvatos és tartózkodó hivatalos izraeli hozzáállást árnyalja azok véleménye, akik – az egyre valószínűtlenebbnek tűnő kétállamos megoldás elkötelezett híveként – a beszéd bátorságát és kiegyensúlyozottságát dicsérik. Az első közvélemény-kutatási adatok szerint azonban Izrael lakosságának csupán negyede látja kedvezően az amerikai elnök által felvázolt jövőképet. Bár amerikai és izraeli források egyaránt igyekeznek cáfolni, hogy komoly viharfelhők gyülekeznének a láthatáron, azt már inkább csak amerikai diplomaták hangoztatják, hogy aggodalomra semmi ok, a telepekkel kapcsolatos nézetkülönbségekre az érdekeltek számára megfelelő megoldást fognak találni. A „hogyan" vélhetően zárt ajtók mögötti tárgyalásokon fog kialakulni.

Források

Benn, Aluf: Obama's speech marks a strategic revolution for Israel. *Haaretz*, 2009. június 5. http://192.118.73.5/hasen/spages/1090654.html.

Benn, Aluf: What exactly was the US-Israeli aggrement on settlements? *Haaretz*, 2009. június 9. http://www.haaretz.com/hasen/spages/1091250.html.

Bronner, Ethan: Obama Pins Mideast Hope on Limiting Settlements. *The New York Times*, 2009. júni-us 5. http://www.nytimes.com/2009/06/06/world/middleeast/06mideast.html.

Buel, Meredith: Analysts See Growing US-Israeli Rift Over Settlements Issue. *Voice of America*, 2009. június 4. http://www.voanews.com/english/2009-06-04-voa52.cfm.

Davis, Lanny: Does Israel Need Obama's Tough Love. *The Washington Times*, 2009. június 8. http://www.washingtontimes.com/news/2009/jun/08/does-israel-need-obamas-tough-love/?source=newsletter_must-read-stories-today_more_news_carousel&page=2.

Eldar, Akiva: Obama's Cairo speech signals end of 9/11 era. *Haaretz,* 2009. június 5. http://www.haaretz.com/hasen/spages/1090535.html.

Eldar, Akiva: Obama leaves settlers with stark choice: apartheid or binational state. *Haaretz*, 2009. június 9. http://www.haaretz.co.il/hasen/spages/1091455.html.

Erfat Weiss: Yesha Council: Obama 'more Hussein than Barack'. *Ynetnews*, 2009. június 5. http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3726504,00.html.

Foreign Policy: Obama's Cairo speech rabbis. *Foreign Policy – The Cable*, 2009. június 5. http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2009/06/04/obamas_cairo_speech_rabbis.

Gold, Dore: U.S. Policy on Israeli Settlements. *Jerusalem Issue Brief,* Vol 9. No 2, Jerusalem Center for Public Affairs, 2009. június 9. http://www.jcpa.org/JCPA/Templates/ShowPage.asp?DRIT=1&DBID=1&LNGID=1&TMID=111&FID=442&PID=0&IID=2995&TTL=U.S._Policy_on_Israeli_Settlements.

Hoffman, Gil: Yishai's response to Obama: We'll expand settlements. Removing even a single outpost is forbidden, Shas chairman says. *The Jerusalem Post*, 2009. június 4.

Hoffman, Gil: Poll: Obama's Policies Bad for Israel. *The Jerusalem Post*, 2009. június 8. http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1244371037911&pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull.

Jerusalem Post: Why Obama is wrong on Israel and the Shoah. Editorial, *The Jerusalem Post*, 2009. június 7. http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1244371033928&pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull.

Kampeas Ron: *Some Israeli, U.S. officials move to keep the volume down*. Jewish Telegraphic Agency (JTA), 2009. június 4. http://jta.org/news/article/2009/06/04/1005647/netanyahu-obama-governments-want-to-keep-the-volume-down.

Levy, Gideon: Obama emerged in Cairo as a true friend of Israel. *Haaretz*, 2009. június 5. http://www.haaretz.com/hasen/spages/1090534.html.

Mualem, Mazal: Israel Ministry Wages Settlement War Against U.S. *Haaretz*, 2009. június 8. http://www.haaretz.com/hasen/spages/1091163.html.

Slackman, Michael: Varying Responses to Speech in Mideast Highlight Divisions. *The New York Ti-mes*, 2009. június 4. http://www.nytimes.com/2009/06/05/world/middleeast/05reax.html?_r=1

Sofer, Roni: Netanyahu 'determined to show world he is not against peace'. *Ynetnews*, 2009. június 8. http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3727709,00.html.

Verter, Yossi: Netanyahu now faces fight with either Obama or his coalition. *Haaretz*, 2009. június 5. http://192.118.73.5/hasen/spages/1090522.html.

(Első közlés: ZMNE SVKI Elemzések, 2009/13)